

دستورالعمل برگزاری کارگاه آموزشی « حساسیت جنسیتی »

عکس: [majalla](#)

هدف و مخاطب کارگاه

اهداف کلی:

- ارتقاء آگاهی و شناخت درباره تفاوت های جنسیتی
- ارتقاء آگاهی و شناخت ساختار و علل ایجاد تفاوت ها و نابرابری های جنسیتی
- ایجاد توانایی تشخیص موارد نابرابری جنسیتی
- ایجاد توانایی تحلیل نابرابری جنسیتی

اهداف عملیاتی:

- آشنایی با تعریف جنس و جنسیت و شناخت تفاوت بین آنها
- آشنایی با فرایند اجتماعی شدن جنسیت
- آشنایی با تعریف نابرابری و تبعیض جنسیتی
- آشنایی با تعریف حق، برابری و عدالت جنسیتی

طبق تجربه، مخاطب اصلی کارگاه حساسیت جنسیتی، جوانان تحصیلکرده و کنشگران مدنی هستند. در واقع، محتوای این کارگاه متناسب با دانش و نگرش این قشر تنظیم شده است. همچنین، برگزاری این کارگاه برای مخاطبانی از هر دو جنس ارجحیت دارد، یعنی کارگاه ترجیحاً مختلط باشد.

مقدمات آغاز کارگاه

- معرفی مخاطبان بصورت تصاعدی: از شرکت کنندگان می خواهیم که نام خود را به همراه يك صفت که با حرف ابتدای نامشان آغاز می شود به همه بگویند. مثلاً مریم مهربان و سپس نفر سمت راست باید در ابتدا نام و صفت نفر قبلی و بعد نام و صفت خود را بگوید. اینکار تا زمانی که نفر آخر نام تمامی افراد دیگر را به همراه صفتشان بگوید و سپس خود را معرفی کند، ادامه می یابد.

- معرفی تسهیلگران و ارائه کلیاتی درباره کارگاه: ذکر این نکته که کارگاه مورد نظر زمانی در حدود 4 ساعت خواهد داشت و دارای 4 بخش است. سپس زمانبندی هر قسمت طبق جدول زمان بندی ارائه شود، و در نهایت توضیح اینکه هر تسهیلگر چه بخشی را ارائه خواهد داد.

-انتظارات و قوانین کارگاه: از مخاطبین خواسته می شود که برای کارگاه خودشان قوانین مد نظرشان را وضع کنند، تسهیلگر از آنها لیست تهیه می کند و لیست را تا آخر کارگاه در معرض دید قرار می دهد. همچنین، می توان انتظارات پاسخگویان از کارگاه را نیز به صورت فهرستی تهیه کرد.

جنس یا جنسیت؟

-هدف: مشخص ساختن تفاوت جنس و جنسیت

-زمان: 45 دقیقه

-ابزار و تجهیزات مورد نیاز: فیلیپ چارت، ماژیک، استند داده ها

-مراحل اجرا:

فعالیت: بارش افکارو طرح سوالات و محورهای بحث: بر روی فیلیپ چارت واژه های زن و مرد نوشته می شود، پس از آن بصورت کاملاً اتفاقی و تصادفی از شرکت کنندگان می پرسیم که وقتی واژه زن را می شنوند چه چیزی به یادشان می آید. باید سعی شود که شرکت کنندگان فرصت فکر کردن و گفتن واژه های از پیش فکر شده را نداشته باشند. پس از نوشتن تمامی کلمات بر روی واژه های زن و مرد خط کشیده می شود و جاییشان با هم عوض می شود. سپس از شرکت کنندگان خواسته می شود که اگر کلمه ای با این جنس جدید تناقض داشت را مشخص کنند. این کلمات که موید خصوصیات جنس هستند باید با رنگ متفاوتی از بقیه کلمات متمایز شوند. در این قسمت ذکر مثال جهت تثبیت و تفهیم بیشتر مبحث مفید است.

آیا عضلات پسران در بدو تولد بیشتر از دختران است؟

خیر. تحقیقات نشان می دهد که نوزادان دختر و پسری که به دنیا می آیند تعداد تارهای عضلانی شان با هم برابر است و در طول زمان و در طی رشد آنان با توجه به عواملی چون تغذیه، ورزش، نوع کار و... تراکمش با هم متفاوت می شود.

ارائه مطلب: در این قسمت به تعریف جنس و جنسیت پرداخته می شود و با ذکر مثال های بر گرفته از دارد « - زیست شناختی » فعالیت بالا تمایز آنها مشخص می گردد. به این معنا که جنس فقط معنایی یعنی شخص از نظر پیکرشناسی مرد است یا زن - اما جنسیت مجموعه ای از صفات و رفتارها است که به زن یا مرد نسبت داده می شود و ساخته و پرداخته جامعه است. تفاوت های جنس ممکن است طبیعی باشند، اما تفاوت های جنسیتی ریشه در فرهنگ دارند نه در طبیعت و از این رو تغییر پذیرند.

تثبیت مطالب: برای تثبیت تعاریف و تمایز بین جنس و جنسیت عبارت هایی برای شرکت کنندگان خوانده می شود و از آنها می خواهیم که هر وقت جمله خوانده شده موید جنس بود دست راست خورد را بلند کنند و اگر موید جنسیت بود دست چپ خود را بلند کنند. در صورت مشاهده پاسخ های متضاد گروه باید در مورد آن به گفتگو بپردازد.

پرسش و پاسخ و جمع بندی: ذکر این فرمول که هر چیزی که برایش استثناء پیدا شود موید خصوصیات جنسیت هستند و هر چیزی که غیر آن موجود نباشد و خاص يك جنس باشد موید خصوصیات جنسی است.

پانتومیم

-هدف: آشنایی با کلیشه های جنسیتی، آشنایی با نهادهای تولید کننده و باز تولیدکننده کلیشه های جنسیتی

-آشنایی با تفاوت کار تولیدی و بازتولیدی.

-زمان: 40 دقیقه

-ابزار و تجهیزات مورد نیاز: کارت های کاغذی

-مراحل اجرا:

فعالیت: انجام این فعالیت به منظور درک موضوع کلیشه سازی جنسیت در افراد می باشد. بر اساس تعداد افراد شرکت کننده ساعت های روز تقسیم و برای هر ساعت دو کارت به زن و مرد اختصاص داده می شود.

بعد به طور اتفاقی بین شرکت کنندگان کارت ها را پخش کرده، به شرکت کنندگان می گوییم که براساس اشخاصی که می شناسند يك یا

چند فعالیت را که در آن زمان آن شخص انجام می دهد را کارت بنویسند .

جنس یا جنسیت؟

زنان فرزند می زایند، مردان نمی زایند (جنس)

دختران کوچک ملایم و کمرویند، پسران خشن و ماجراجویند (جنسیت)

در بسیاری از کشورها دستمزد زنان 70 درصد مزدی است که مردان می گیرند (جنسیت)

زنان می توانند نوزادان را با پستان شیر بدهند، مردان برای تغذیه نوزادان از بطری استفاده می کنند.

(جنس)

زنان مسئول پرورش کودکانند. (جنسیت)

مردان تصمیم گیرندگانند. (جنسیت)

در مصر باستان مردان در خانه می ماندند و به بافندگی مشغول بودند، زنان کسب و کار خانواده را اداره می کردند. (جنسیت)

صدای پسران در دوره بلوغ دورگه می شود، صدای دختران دورگه نمی شود. (جنس)

زنان نگران سطح معلومات فرزندان خویشند. (جنسیت)

مهر به فرزند در مادران قوی تر از پدران است. (جنسیت)

سپس کارت ها جمع آوری شده و افراد به نوبت فعالیت نوشته شده را به صورت پانتومیم بازی می کنند. سپس دیگر شرکت کنندگان باید حدس بزنند که چه کاری است و چه کسی دارد آن را انجام می دهد. بعد کارت ها به ترتیب زمانبندی روی دیوار چسبانده می شود.

طرح سوالات و محورهای بحث: پس از پایان پانتومیم ها، از شرکت کنندگان می پرسیم:

چه ویژگی هایی در کارها و فعالیت ها می بینید ؟

چطور می توانید آنها را تقسیم بندی کنید ؟

هر یک از اینها در چه محیطی اتفاق می افتد ؟

طرح این سوالات و ایجاد بحث در بین شرکت کنندگان ها به منظور ایجاد پیش زمینه و درک بیشتر از مفاهیم کلیشه های جنسیتی و نهادها یا در واقع کارخانه های کلیشه سازی است .

ارائه مطلب: ابتدا، درباره کلیشه های جنسیتی توضیح داده می شود. در این قسمت به این موضوع اشاره می شود که بین جنس و جنسیت رابطه وجود دارد، ولی این رابطه خود بزرگترین کلیشه جنسیتی است.

سپس به نهادهای برساننده جنسیت اشاره می شود. با طرح این سوال که طبق فعالیتی که انجام شد، کلیشه های جنسیتی در چه کارخانه هایی تولید می شوند؟ بعد، نهادهای برساننده جنسیت با آوردن مثال با توجه به موارد اشاره شده توسط شرکت کنندگان در فعالیت پانتومیم، توصیف می شوند. در آخر نیز درباره تقسیم کار جنسیتی صحبت می شود. اشاره به این مسئله که جامعه با توجه به کلیشه جنسیتی، تقسیم کار مبتنی بر جنسیت را از طریق نهادها بوجود می آورد.

پرسش و پاسخ و جمع بندی: پس از ارائه داده ها، از مخاطبان خواسته می شود تا اگر سوال یا ابهامی دارند، مطرح نمایند تا بتوان به یک جمع بندی نسبتاً مشترک رسید.

اگر من... !؟

-هدف: تعریف نابرابری جنسیتی و تبعیض علیه زنان

-زمان: 40 دقیقه

-ابزار و تجهیزات مورد نیاز: فیلیپ چارت، ماژیک، استند داده ها

-مراحل اجرا:

فعالیت و طرح سوالات و محورهای بحث: در این فعالیت بر روی فیلیپ چارت دو دسته سوال نوشته می شود. باید شرکت کنندگان را به دو گروه مرد و زن تقسیم نمود و سوا لها را در اختیارشان گذاشت تا پس از بحث بر روی موارد آن و تجمیع توافق جملات را کامل کنند:

برای گروه زنان: اگر مرد بودم...

برای گروه مردان: اگر زن بودم...

اگر رنگ موهایم قهوه ای بود...

اگر ماشین هیوندا داشتم...

اگر افغانی بودم...

اگر معلول بودم...

پس از آن، از شرکت کنندگان پرسیده می شود که در تکمیل کدام جملات چالش بیشتری داشتند و به بحث پرداختند؟ و تکمیل کدام جمله برایشان آسان تر بود.

ارائه مطلب

اشاره به تفاوت های موجود بین انسا نها و پس از آن رسیدن به تعریف نابرابری و قدرت سلسله مراتبی شده، و شکل گیری نظام مردسالاری در جهت تثبیت نابرابری های جنسیتی. و در نهایت اشاره به تعریف و انواع تبعیض جنسیتی و ترسیم ماتریس نابرابری.

پرسش و پاسخ و جمع بندی: در این قسمت برای تعمیق بحث می توان پرسش و پاسخی میان شرکت کنندگان به راه انداخت و به تحلیل مباحث پرداخت.

حق با کیست؟

-هدف: دستیابی به تعریفی مشترك از حق، برابری و عدالت جنسیتی

-زمان: 40 دقیقه

-ابزار و تجهیزات مورد نیاز: کارت های حاوی متن سناریو، استند داده ها

-مراحل اجرا:

فعالیت و طرح سوالات: شرکت کنندگان را به گروه های پنج یا شش نفره تقسیم کنید، سپس به هر گروه یکی از کارت های حاوی سناریوهای از پیش آماده شده را ارائه دهید. از گروه ها بخواهید که سناریو را در «برابری» و «حق» داخل گروه بخوانند و درباره آن بحث کنند. پس از آن، تعریفی که در متن سناریو آمده است را مشخص کرده و نظر خود را درباره آن به بحث بگذارند. در آخر، هر گروه باید يك نماینده انتخاب کند و تعاریف استخراج شده و بحث های مطرح شده را به دیگر شرکت کنندگان ارائه دهد.

ارائه مطلب: ابتدا محورهای مشترك در تعاریفی که شرکت کنندگان از متن سناریوها استخراج کردند و بحث ها و نقدهای آنها را طبقه بندی و دسته بندی کنید. سپس بر اساس متن موجود در جزوه به ارائه داده های مربوط درباره حق، برابری، و عدالت بپردازید. در این رابطه، برای تعریف حق می توان از مفهوم سلسله مراتب سزار مازلو استفاده کرد.

مجرمین بالفطره لومبروزو!

سزار لومبروزو، يك طبیب نظامی، استاد پزشکی قانونی و روانکاوی در دانشگاه های پاریس و تورن بود که تحقیقات خود را بر روی

مجرمین و سربازان ایتالیایی آغاز کرد. « مندل » و « لامارک » با الهام گرفتن از نظریات او بر روی 3830 جمجمه افراد بزهکار و سرباز و اندازه اندام 5907 بزهکار زندانی به مطالعه پرداخت و بعد از تحقیقات خود، متوجه ویژگی های خاص جسمانی بزهکاران شد که آنها غالباً دارای کوتاهی قد، پیشانی پس رفته، برآمدگی طاق ابرو، پهنی گیجگاه، رشد آرواره های زیرین هستند که زائیده توارث است و مانند انسان های اولیه که در غار زندگی می کردند، تکاملشان به پایان نرسیده که این عدم تکامل عامل فعل بزهکارانه ایشان است.

لومبروزو اعتقاد داشت بزهکاری این افراد از طغیان و بازگشت آنها به غرایز اصلی است که در میان حیوانات دیده می شود و مانند مرگ و تباهی امری کاملاً طبیعی است. وی این افعال بزهکارانه را خارج از اراده فرد و یک نوع بیماری تلقی می کرد که برای درمان و بهبودی باید به یکسری واکنش ها دست زد. اگر این بهبودی حاصل نشد باید آنها را حذف کرد. زیرا حضورشان در جامعه باعث ضرر به دیگران می شود.

چپ دست بودن یکی دیگر از عوامل وراثتی بود که لومبروزو در تعیین بزهکار از آن استفاده می کرد. او پی برد که 29 درصد کلاهبرداران، 10 درصد مجرمین اتفاقی، 19 درصد مجرمین بالفطره چپ دست هستند. او از این جبر صحبت میکند که ناشی از توارث است و فرد دخالتی در جرم ندارد و فاقد مسولیت است و مجازات بلا وجه است.

پرسش و پاسخ و جمع بندی: در انتها، برای جمع بندی بحث از شرکت کنندگان بخواهید درباره راهکارهای عملی تحقق برابری جنسیتی بحث کنند. اینکه چگونه می توان به برابری دست یافت و در این رابطه به مفهوم عدالت به عنوان راه تحقق برابری در بلندمدت اشاره کنید.

-ضمائم: متن سناریوها

سناریوی شماره 1

با توجه به تفاوت های جسمی و روانی و عاطفی که بین زن و مرد وجود دارد آیا می توان همه جا و همه وقت، تکالیف، حقوق و مسولیت های آنان را برابر دانست؟ آیا مساوات مطلق با وجود تفاوت طبیعی، تعدی در حق زن و یا مرد نخواهد بود؟

همانطوری که وظائف و مسولیت های چشم را از گوش خواستن، خلاف عقل و عدالت و عین جهل و ظلم است، انتظار اینکه زن را در جای مرد و یا مرد را در مقام زن در همگی امور قرار دهیم و مسولیت های هر کدام را در موارد خود به دیگری بسپاریم و به اصطلاح مساوات، بین آن دو برقرار سازیم برخلاف عدل و عقل، عمل کرده ایم.

عدالت این نیست که برای تمام زن و مرد و یا حتی برای تمام مردان در همه امور و در تمام شرائط به دلیل رعایت مساوات تکلیفی یکسان قائل شویم و حقوقی برابر بشناسیم.

مثلاً اگر دو میهمان با وجود تفاوت طبیعی در کم و زیاد خوردن غذا، سر سفره یک انسان عادل بنشینند آیا صحیح است میزبان به استناد اصلی عدالت و اجرای مساوات، به آن کس که باید بیشتر بخورد بگوید کمتر بخور و به آن کس که نمی تواند بیشتر بخورد دستور دهد که باید مانند آن دیگری بخوری تا مساوات رعایت شود و بر خوان میزبانی من عدالت و مساوات برقرار گردد؟ شکی نیست تحمیل در هر دو طرف قضیه برخلاف عدالت بوده و مساوات در چنین شرائط عین ظلم است.

سناریوی شماره 2

عدم تشابه حقوق و تکالیف زن و مرد در برخی از موارد تفاوت است نه تبعیض، و آنچه که مذموم و ناپسند به شمار می آید تبعیض ناروا می باشد که ظلم و بی عدالتی است. وجود برخی از تفاوتها و توجه به آنها در وضع حقوق و تکالیف، عین عدالت است و ظلم به زنان محسوب نمی شود. مقتضای عدالت این نیست که حقوق زن و مرد کاملاً یکسان و مشابه باشد بلکه این ظلم به زن و مرد و نادیده انگاری توانایی ها و تفاوتها و ویژگی های تکوینی آنان است. نباید هر نوع تفاوتی را تبعیض دانست و همچنین نباید تساوی و برابری زن و مرد در حقوق و تکالیف را به معنای تشابه و یکسانی کامل زن و مرد در حقوق و تکالیف معنا کرد بلکه تساوی به این معناست که هر یک از زن و مرد از حقوق و تکالیف مناسب با ویژگی های تکوینی شان برخوردار شوند و چیزی بر آنان تحمیل نگردد. کارکردهای متفاوت زن و مرد و نقش تکمیلی آن دو برای یکدیگر و ایجاد توازن و تعادل در نظام هستی، تفاوت های زن و مرد در برخی از حقوق و تکالیف را ضروری می سازد و این عین عدالت است نه ظلم و تبعیض تا سعی در زدودن و از بین بردن آن شود.